מהפך אל הפחת

מועמד לשר־אוצר לווינסון

שר־אוצר לשעבר הורביץ ושר־אוצר אריזר
תוכנית שלושת הפרצופים

מזכ"ל ההסתדרות משך ושר־האוצר אריזר
נדהם מי שנדהם אחרון

אשר הופיע שר־האוצר החדש, יורם אריזר, ופירט באוזני העיתונאים את הצעדים הכלכליים החדשים, קשה היה לדעת מי מבולבל יותר: הכתבים הכלכליים, שמעודם לא שמעו מפי שר תוכנית כה גדושת־סתירות, או השר עצמו.

אריזר הסיר את המסיכה מעל פניו, ומחת לה נתגלו שלושה פרצופים. חלק מהמחירים הוקפאו, חלק מהם הועלה וחלק מהם הוזל. כל אחד משלושת הצעדים הללו מבטא מדיניות שונה לחלוטין.

תוכניתו המקורית של אריזר היתה להקפיא את המחירים. פירוש הדבר, מבחינת אוצר המדינה, היה: הגברת קצב הסיבסוד של המוצרים השונים. התועלת: בלימת האינפלציה. זוהי ללא ספק „מדיניות נכונה", כפי שהגדיר אותה אריזר, ולאר־דווקא „בלכלת בחירות". הסוד הוא פשוט מאוד: בניגוד לייגאל הורביץ, שטען כי הוא מבקש להדביר את האינפלציה על־ידי הגברתה, רצה אריזר להדביר את האינפלציה על־ידי בלימתה. העלאות המחירים היוומות על־ידי הממשלה היוו בכל ארבע השנים האחרונות הגורם העיקרי לאינפלציה.

● המדינה היא הקניין הגדול ביותר במשק. כאשר מוקפאים המחירים — גם היא משלמת הרבה פחות על שירותים ומוצרים שהיא קונה.

● הגברת האינפלציה מעלה בקצב נמרץ ובמימדים עצומים את החוב הלאומי למחזיקים באיגרות־החוב שמנפיקה הממשלה. בלימת האינפלציה מקטינה חוב זה.

● העלאת מחירים בלתי־פוסקת יוצרת ציפיה לאינפלציה, וזו, מצידה, מגבירה עוד יותר את קצב העלאת המחירים.

זה היה הפרצוף הראשון שהתגלה בפני העיתונאים: פרצופו של אריזר „האמיתי", שהקפיא את מחירם של חלק ממצרכי היסוד המסובסדים על־ידי הממשלה בתיקווה לבלום את עליית המדד.

הפרצוף השני של אריזר הוא פרצופו של השר כמי שניצב בראש צוות מישרד־האוצר. צוות זה לא הוחלף. במקום הד"ר יעקב נאמן, שפרש עם הורביץ, הועמד ה־פרופסור עוזרא סדן. התפיסות הכלכליות שהיו נחלת מישרד־האוצר בתקופת השר היוצא, ייגאל הורביץ, מרחפות אף הן על פני הצעדים הכלכליים של אריזר. מדיניות ה„אין לי" המפורסמת חתכה בבשר החי של השכירים, שכבות הביניים, ושכונות העוני, והעשירה את היבואנים, ספסרי־הבורסה והמערכת הבנקאית והפיננסית. המכשיר לכך היו צימצום הסיבסוד, יצירת אבטלה, העלאת מחירים בלתי־פוסקת והורדת השכר. במילים אחרות: אינפלציה המלווה בסטגנציה (ניוון המשק), או, במילה אחת: סטגפלציה.

הורביץ המחופש לאריזר הוא שחתם על הצו המורה להעלות את מחיר מוצרי־החלב (להוציא חלב לשתיה), המים, החשמל, סוגי דלק לתעשייה, לחימום ולבישול, ואת מחירי הבשר והקמח.

ההבדל בין קבוצת המוצרים שמחירם הוקפא ובין המוצרים שמחירם הועלה הוא פשוט: הראשונים מסובסדים על־ידי אוצר המדינה. האחרונים, מכניסים ברובם לאוצר המדינה כסף, שכן מוטל עליהם מס גבוה. העלאת מחירי הדלק, החשמל והבשר תביא לתוספת הכנסות לאוצר, שתכסה בחלקה את הפסדי האוצר הבאים מסיבסוד יתר של מיצרכי־היסוד.

הפרצוף השלישי של אריזר, כפי שהתגלה במהפך הפרטי שלו, הוא פרצופו של הליכוד האחוז פחד ובעתה מפני תוצאות הבחירות הקרובות. אריזר „המקורי" דיבר על הקפאת מחירים, אך לא על הוזלת מחירים, שהוא צעד אבסורדי שיש לו רק הסבר אחד. מנחם בגין, שנזכר ברגע האחרון שהבטיח בזמנו „להיטיב עם העם" היא שניצב מאחורי היד של אריזר שחתמה על הוזלת מחירי טלוויזיות, מכוניות פרטיות, תנורי־בישול, מקררים ומכונות־כביסה.

שר בפועל
מול שר בכוח

יוון שהצעדים הכלכליים הללו מבטאים שלוש מגמות שונות, שאינן מתיישבות זו עם זו, ברור שהתוצאה לא תהיה חד־משמעית מן הבחינה העיקרית — בלימת האינפלציה. זו עשויה לרדת במקצת בחודשים הקרובים, אך הציפיות לעלייתה אחרי חודשי החסד המעטים של הקפאת חלק מהמחירים והוזלת האחרים. ציפיות אלה יגרמו לכך שהתהליכים הליליים במשק יימשכו.

מכמה בחינות תהיינה תוצאות חד־משמעיות:

● התעשייה הישראלית תספוג מהלומה: העלאת מחירי האנרגיה תאלץ את התעשיינים להעלות מחירים.

● הייבואנים והמסחר הפרטי קיבלו מתנה יקרה לקראת הבחירות, ועסקיהם יפרחו.

● הליכוד יימצא, אולי, בעמדה טובה יותר לקראת הבחירות להסתדרות, שייערכו באפריל הקרוב, ולקראת הבחירות לכנסת חודשיים מאוחר יותר. אך קשה להניח שהתפנית בדעת־הקהל תהיה משמעותית. גם ממשלת המערך האחרונה נקטה לפני הבחירות של 1977 במדיניות של סוכריות להמונים, והדבר לא הועיל לה.

● התנודות בבורסה יחריפו. אי־הוודאות באשר לצעדיו של אריזר אחרי חודשי ההסד תגרום עצבנות בקרב המשקיעים. גם אי־הוודאות בקשר לשיעורי האינפלציה הצפויים עשוייה לבלום את עליות השערים הרצופות, שסימנו את המסחר בניירות־ערך עד לחודש האחרון.

תגובת המערך לצעדיו של אריזר מבולבלת לא פחות מן הצעדים עצמם. מזכ"ל ההסתדרות, ירוחם משל, הודיע מייד עם פירסום התוכנית, שהוא „נדהם". לדבריו תתבע ההסתדרות פיצוי מיידי לשכירים. משל אולי נדהם לא פחות, כאשר הודיע אריזר מייד שהוא מוכן לשלם את הפיצוי. מדוע לא? כל מה שעליו לעשות לצורך זה הוא ללבוש את דמותו — אחת משלוש, של מי שמיטיב עם העם.

יעקב לוינסון, מועמדו של שימעון פרס לכהונת שר־האוצר, הופיע ביום פירסום הצעדים הכלכליים של שר־האוצר בוועידת מיפלגת העבודה. לווינסון עדיין לא ידע מה מתכנן אריזר. אך למרבה הפלא הוכיח שגם הוא, כאריזר, גילה את הסוד המופלא: אפשר להילחם באינפלציה רק על־ידי עצירתה, ולא על־ידי הגברתה. בדיוק כמו אריזר המקורי, דיבר לווינסון על הקפאת מחירים מוחלטת לתקופה מוגבלת.

בכך יצא לווינסון נגד עמדתה המוצהרת של מיפלגת העבודה. דובריה הראשיים בענייני כלכלה, חבריה־הכנסת גד יעקבי ועדי אמוראי, הירבו לתקוף את אריזר על־כך שהוא מבקש להקפיא מחירים, בטענה שזו „כלכלת בחירות" שתביא ל„אינפלציה כבושה". והנה בא מועמד המערך לכהונת שר־האוצר, ומציע בעצמו להקפיא מחירים.